

Impulz 2013

- **Juraj Šúst:** *Ani zbožný ľud, ani mŕtva viera* (1, 7–11)

- **Ladislav Hanus:** *Katolícky pluralizmus*

- V náboženských otázkach panuje alebo príkra autoritatívnosť, nedôverčivá voči hocikakému pohybu – alebo akási rozpačitosť. Skoro sa nevieme zhovárať o náboženských veciach. Bojíme sa obnažiť tajnosti svojej duše. Ziabneme s nimi na svetle a priam sa hanbíme za ne... S tým svojím náboženským životčekom, každý sa vracia do seba – ešte aj pred sebou si ho skrýva a nepriznáva sa k nemu... Sľaby naše vnútro bolo ešte v embryovom stave, neschopné ešte svetla a verejnosti.
- Podľa Hanusa sa náboženský postoj na Slovensku kloní k jednostrannosti. Buď sa prispôsobuje svetu a tomu prispôsobuje aj vieru, alebo svet a prirodzenosť odmieta ako niečo druhoradé a takmer škodlivé pre život z viery. Druhý sklon je často vlastný tým, ktorí sa snažia úprimne žiť podľa náboženskej viery. Aj tento postoj je však nesprávny a škodlivý, lebo:

[Ladislav Hanus: *Katolícky pluralizmus*:] „Táto jednostrannosť dušu nevyhnutne zužuje. A tým i ochromuje. Nedovolí sa jej úplne rozvinúť. Podviaže jej najlepšie tvorivé potencie. Najmä ju pripravuje o slobodu. Z duševnej neslobody nemôže vzísť nič veľkého ani opravdivého. Pre túto duševnú zaviazanosť sú všelijaké pokrivenia a zblúdenia: duchovné násilie, fanatizmus (u ľudu bigotnosť), kde emócia, cit a rozčúlenosť, nenávisť k všetkému, čo je navlas nie môjho uzučkého smeru, prevláda nad rozvahou, láskou a porozumením, potom voluntarizmus, supranaturalizmus, s celou hŕbou sprievodných zjavov a následkov, s kultúrnym simplicizmom, s neuveriteľnou primitívnosťou vzdelania, úsudku, vkusu, rozhladu. Slovenská zbožnosť nezastaviteľne gravituje ku krajnému pólu, aby sa v ňom potom zahniezdila, zabarikádovala, aby sa z tohto úzkeho stanoviska dívala a posudzovala svet, aby nechápala všetko ostatné, čo nepatrí k tejto dôvernej sfére. Chýliť sa ku kraju bolo doteraz náruživosťou slovenskej nábožnosti. Nebolo sily, čo by bola túto vychýlenosť vyrovnala do zlatého streda, čo by bola vedela pospájať oba konce skutočnosti do jediného pohľadu, čo by vniesla svetlo do tejto plochej, zdusenej sféry.“

- **Ján Šafin:** *Rusko a mesiášsky človek* (2, 103–114)

- (...) Na západe euklidovská alebo karteziánska túžba po racionálnej pojmovej jasnosti absolutizuje ľudský rozum a pozdvihuje ľudskú inteligenciu na úroveň božskej vlastnoti, činí ju *teologickým miestom spojenia* s Bohom, čo má svoje miesto v škole Tomáša Akvinského, neuznávajúcej, že by v duši mohli byť iné schopnosti, *odlišné* od zásadne *jediného* rozumu. Gréci a ich „didiér“, Rusi, zasa oproti tomuto chápu slovo „nous“ v zmysle trinitárneho obrazu a ako „oko porozumenia“ v intuitívnom, v podstate charizmatickom poznaní. Zatiaľ čo „ratio“ poznáva v reflexnom svetle, „nous“ je inšpirovaný priamo Duchom.
- Zjavenie podáva pravdy, ktoré nie je možné bez zostatku položiť do rámca logiky – logické poznanie je statické, a hlavne preto nedostatočné pre „teologické tajomstvá“.

- **Jaroslav Daniška:** *Krčméryho národ* (3, 15–17)

- Dubček dokázal vyvolať nadšenie, jeho úsmev sa stal synonymom optimizmu a entuziazmu. Ale nikdy nebol schopný väčšej obete. A spolu s ním ani väčšina ľudí okolo neho. Nedokázal odísť, komunisti sa bo museli sami zbaviť. Nedokázal ísť do zápasu, ani realisticky pomenovať situáciu. Dokázal snívať a prizerať sa vznikajúcej normalizácii. Nečinne, lojálne. Prípadne sa rozplakať.
- Silvester Krčméry nebol počas života slávnejší ako Tiso, Dubček, Husák, či Mečiar. Jeho miesto v dejinách je rovnako veľké a občas vážnejšie. Nebyť Krčméryho a Jukla, po Tisovi by bol slovensky katolicizmus skompromitovaný. Pred ním však, paradoxne, stála najväčšia chvíľa. Nebyť Krčméryho a Jukla, slovenský dissent by bol obmedzený na nadšenie z roku 1968 a krúžky okolo Jána Beňa. Nebyť Krčméryho a Jukla, kto by sa odvážil snívať o veľkej demonštrácii v marci 1988? Keby nebolo ich dvoch, mali by sme nástup komunizmu v roku 1948, a aj jeho pád v roku 1989, ale chýbalo by to veľké medzi tým. Utrpenie v zime, na betóne, kdesi v ruzynskej väznici, deň po dni, týždeň po týždni, mesiac po mesiaci, na

konci ktorého stál pred súdom v Trenčíne vychudnutý, ale pevný muž, ktorý povedal komunistom do očí pravdu.

• **Pavol Minárik ml.: *Na obranu slobody* (3, 38–41)**

- Štáty prírodne i kultúrne veľmi podobné, no s rozdielnymi ekonomickými režimami, napríklad NDR a NSR či Severná a Južná Kórea, poskytujú jasnú ilustráciu výhod slobodného trhu.

• **Lukáš Krivošík: *Prácu neprinesie štát, len podnikatelia* (3, 44–49)**

- Človeku by malo byť umožnené vychutnávať plody svojich prezieravých rozhodnutí. No rovnako by mal niesť zodpovednosť za následky v prípadoch tých nerozumných a neobzretných volieb.
- (...) Nestrávili sme na Slovensku počas uplynulého storočia priveľa času úvahami, ako existujúci koláč „spravodlivejšie“ rozdistribuovať (teda prerozdeliť), miesto toho, aby sme uvažovali, ako upiecť väčší koláč tak, aby sa každému ušlo viac? – Pozemková reforma za prvej ČSR, arizácia za vojnového slovenského štátu, znárodnenie majetku buržoázie a menová reforma počas socializmu, mečiarovská privatizácia, dnes eurofondy... Stále len rozmýšľame, ako existujúce bohatstvo prerozdeliť. Málo energie vynakladáme úvahám, ako nové bohatstvo vytvoriť.

• **Ján Dinga: *Nebojme sa slobody* (3, 49–56)**

- V Cirkvi vždy existovalo viacero názorových prúdov, ktoré mali na rôzne spoločenské problémy rôzne názory. To by nemalo byť prekvapením, keďže tvoríme celosvetové spoločenstvo, putujúce naprieč dejinami.
- (...) Podobne ako sa scholastici postarali o rozvoj mnohých prírodných vied, položili aj základy modernej ekonómie, a to na trhových princípoch. Filozoficky tak stoja v opozícii voči moderným zástanom štátnych zásahov reprezentovaných Keynesom či Marxom.
- Základnou otázkou vzťahu medzi občanom a štátom je, nakoľko je žiadúce, aby štát zasahoval do života občana. Treba mať preto jasne definovaný rámec, v ktorých oblastiach by sa mal štát angažovať a aký je zámer týchto zásahov, a analyzovať, či tieto zásahy prinášajú zamýšľané dôsledky, resp. aké sú nezamýšľané škody.
- Verejná autorita má podľa myšlienky slobodnej spoločnosti určovať a vymáhať legislatívny rámec, aby bola dobrovoľná spolupráca jednotlivcov zaručená, t.j. aby prebiehala dobrovoľne, bez podvodov a hrozby násilia: má teda slúžiť v prvom rade ako garant našich vlastníckych práv. Verejná moc, zo svojej podstaty, v praxi vynucuje aj pravidlá, ktoré vychádzajú zo základného kultúrneho rámca spoločnosti (napr. regulácia obchodu s drogami, s ľudskými orgánmi, pornografie a pod). Otázkou je, či má štát vstupovať aj do milióna bežných dennodenných činností, ktoré vykonávame.
- Na východnej strane železnej opony (...) prebiehal štyridsaťročný socialistický experiment, ktorý priniesol stagnáciu a nízku produktivitu práce. Socializmus jednoducho eliminoval tvorivosť miliónov ľudí, ktorí stratili motiváciu vymýšľať postupy, ako robiť veci lepšie. Transformácia na Slovensku nebola jednoduchá ani po roku 1989 a takmer polstoročie trvajúcu stagnáciu bohužiaľ nezvráti ani pár úspešných rokov zo začiatku tohto tisícročia.
- Je to v prvom rade množstvo kapitálu v regióne (stroje, technológie, infraštruktúra), od čoho závisí mzdová úroveň. Preto sú v Bratislave vyššie mzdy ako na východnom Slovensku a vo Viedni vyššie ako v Bratislave. Tam, kde je dostatok kapitálu, kapitál súťaží o kvalifikovaných zamestnancov výškou miezd. Keď sa však stretne vysoký počet nízkokvalifikovaných pracovníkov s nedostatkom kapitálu, navyše v regióne so zhoršujúcim sa podnikateľským prostredím, tam mzdy neporastú.
- Štát vymýšľa regulácie, dôsledky ale znášajú občania. Sociálne opatrenia tak paradoxne škodia najviac tým, ktorých zamýšľajú chrániť. IT pracovník s vysokoškolským vzdelaním si ľahko nájde prácu aj bez štátnej pomoci, no nezamestnaný s nízkou kvalifikáciou si prácu hľadá ťažko práve pre štátnu pomoc, ktorá v praxi z oficiálnej ekonomiky odstraňuje pracovné miesta vhodné pre túto skupinu obyvateľstva. Neostáva im preto iné, ako podliezť latku minimálnej mzdy pracou načierno.

- Zvýšenie mzdovej úrovne na Slovensku nedosiahneme tým, že budeme mudrovať o tom, čo by bolo, keby podniky rozdávali svoje zisky pracujúcim. Zisk je odmenou za podnikateľské riziko – na rozdiel od výplaty totiž neprichádza každý mesiac desiateho na účet v rovnakej výške. Firma sa môže jedným zlým rozhodnutím dostať do straty a následne do bankrotu, čo pripraví majiteľov o majetok a ľudí o prácu. Už len táto zodpovednosť predstavuje záťaž, ktorú slabšie povahy nedokážu akceptovať. Nehovoriac o pravidelných, často stresujúcich rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú budúcnosť firmy.
 - Zisk aj strata sú neodmysliteľnou súčasťou podnikania. Ak by mal zisk firmy patriť zamestnancom, strata logicky tiež. Znamená to že by sme mali plošne zobrať mzdy všetkým slovenským poštárom a železničiarom, ktorých zamestnávateľia končia každý rok v mínusových číslach? Zisk ako taký nie je nemorálny, keďže len indikuje tvorbu produktov, za ktoré sú ľudia ochotní zaplatiť. Čím vyšší zisk, tým viac je produkt ľuďmi cenený. Bez tohto indikátora by sme preto ani nevedeli čo, pre koho a v akom množstve vlastne vyrábať. To je, mimochodom, aj hlavný problém centrálne riadených ekonomík.
 - Peniaze samotné nie sú ani dobré ani zlé. Sú len nástrojom, ktorý človek môže použiť na dobrý, alebo zlý účel. Postoj ľudí k peniazom nezávisí od výšky zisku alebo výplaty, ale od individuálneho životného postoja každého z nás. Hodnotenie tohto postoja je už viac doménou skúmania filozofie ako ekonómie. Ekonómia len berie na vedomie, že rôzni ľudia majú rôzne preferencie.
 - **Jochen Trebesch: „Hrad prepevný je Pán Boh náš“ O Milanovi Rúfusovi (3, 83–110)**
 - **Milan Rúfus: Chvála jazyku**
 - Ľudstvo má i dnes toľko technických prostriedkov na všeobecné rozširovanie lži, že nebolo priaznivejšie obdobie pre poveru, než je toto, racionalistické obdobie.
 - **Milan Rúfus: Sestrička údelu**
 - Chcel by som len povedať, že čoraz viac verím v existenciu básnikov, ktorí nenapísali v živote báseň. A musia to byť veľmi cudní ľudia, že sa nedokázali zdôveriť ani slovu. Niekedy mi je pred nimi trochu o hanbe. [...] To znamená, že existujú veci, ktoré sú viac ako poézia. Nevieť sa zbaviť pocitu, že to podstatné je mimo slov. Je to bytie.
 - **Octavio Paz: Luk a lýra**
 - Každé slovo básne je jedinečné. Jedinečné a nezameniteľné.
 - **František Mikloško: Od disentu k slobode (3, 119–129)**
 - Nosím v sebe stále jednu myšlienku. Keď raz bude v Bratislave v nejakej podobe múzeum dvoch totalít, aby tam bolo miesto, kde napríklad na stene alebo na strope budú stále premietané mená 705 zavraždených, 71 tisíc uväznených, 15 tisíc odvečených zo svojich domovov, 13 tisíc v pracovných táboroch a 64 tisíc obetí holokaustu. Za každým jedným menom bude jeho príbeh, jeho sny a túžby, jeho príbuzní. Každé jedno meno bude hovoriť o obludnosti systému a ľuďmi, ktorí tieto hrôzy páchali a podieľali sa na nich. Toto by malo ostať ako odkaz a ako výstraha do budúcnosti.
 - Pád komunizmu v novembri 1989 považujem za biblický zázrak. Iste v tom hrali svoju rolu ekonomické a národnostné problémy vtedajšieho Sovietskeho zväzu, iste bolo dôležité, že v týchto mesiacoch sa protikomunistický odboj dal do pohybu vo všetkých komunistických krajinách Európy, ale to posledné sa nedá ináč vysvetliť ako zázrak. Podľa francúzskej knihy *Čierna kniha komunizmu* bolo za sedemdesiat rokov komunizmu v Sovietskom zväze a štyridsať rokov komunizmu v ostatných krajinách Európy a sveta zavraždených okolo 100 miliónov ľudí. Som presvedčený, že kalich utrpenia, obety, modlitieb a mučeníctva sa naplnil a Hospodin zasiahol spôsobom, aký vidíme len v Biblii. Politický režim, ktorý sa zdal, že tu bude na „večné časy“, padol z večera na ráno ako domček z karát.
 - Naši duchovní učitelia (...) nám vždy pripomínali, aby sme urobili to, čo máme urobiť, a ostatné aby sme nechali na Pána Boha.
 - **Jaroslav Dianiška: Tri spory Jána Čarnogurského (4, 19–28)**
-

- (...) Československo nestálo v kritických rokoch ani jednému, ani druhému národu za obetu. A to by štát mal.
- Štúr zašiel vo svojom vzťahu k Rusku v pamflete *Slovanstvo a svet budúcnosti* tak ďaleko, že absolútne poprel svoje dovtedajšie pôsobenie. Zaprel nielen vlastný liberálny program z roku 1848/49, ale aj nacionalizmus a dokonca náboženskú identitu.
- **Michal Čop: Zážitok z domova** (4, 35–38)
 - (...) Vybrali sa raz dvaja obchodníci s obuvou do Afriky. Po mesiaci, keď sa podrobne oboznámili so situáciou, obaja poslali domov telegram. Prvý obchodník napísal: „Situácia je beznádejná. Stop. Oni nenosia topánky. Stop.“. Druhý obchodník však napísal: „Obrovská príležitosť. Stop. Oni ešte stále nenosia topánky. Stop.“.